

Refleksjoner rundt reindriftsloven

Reindriftsseminaret 2019

Mo i Rana 26.-27. februar

Kirsti Strøm Bull

Reindrifftslovutvalgets mandat:

«Utvalget skal gjennomgå reindrifftsloven av 9. juni 1978 nr. 49 med sikte på endringer i de bestemmelser som gjelder:

- Styringen og forvaltningen av reindrifften.
- De interne forhold i reindrifften, herunder den enkelte reieneiers rettsstilling.»

Grunnleggende rettighetsspørsmål for reindrifften som reglene om ansvar for beiteskader på innmark og bruksrettigheter på utmark ble uttrykkelig unntatt fra Reindrifftslovutvalgets mandat.

Spørsmålene om forholdet mellom reindrifften og omverden skulle overlates til Samerettsutvalget 2.

Reindrifftsloven 2007

Kap. 1 - Innledende bestemmelser

Kap. 2 – Reindrifft i det samiske reinbeiteområdet

Kap. 3 – Reindrifftsrettens innhold

Kap. 4 – Alminnelige regler om utøvelse av reindrifft

Kap. 5 – Merking av rein og registrering av reindrifft

Kap. 6 – Reindrifftens organisering – distrikter og siida

Kap. 7 – Bruksregler i distriktet. Distriktsplan

Kap. 8 – Forholdet til annen bruk

Kap. 9 – Ansvar for skade. Skjønn

Kap. 10 – Myndighetsorganer

Kap. 11 – Sanksjoner og tvangstiltak

Kap. 12 – Reingjerde mot Finland m.m.

Kap. 13 – Avsluttende bestemmelser

Samerettsutvalget 2 og forslag til endringer i reindrifftsloven – NOU 2007: 13

Samerettsutvalget 2 foreslo viktige endringer i reindrifftslovens regler som gjelder reindrifftssamenes rettigheter i forhold til omverden.

Forslaget til lovendringer bygger på den erkjennelsen som er slått fast i rettspraksis at reindrifftssamenes rettigheter hviler på alders tids bruk, og ikke alene er forankret i lov.

Samerettsutvalget fremsatte enstemmig endringer i reindrifftsloven

Kap. 3 Reindrifftsrettens innhold,

Kap. 8 Forholdet til annen bruk

Kap. 9 Ansvar for skade.

Pr. i dag har departementet ikke fulgt opp Samerettsutvalgets forslag til endringer i reindrifftsloven.

HR-2018-872-A – Reineieres erstatningsansvar ved beite på innmark.

I november 2012 kom rein i Femund sitje inn på innmark i Tufsingdalen og Narjordet i Tolga kommune.

Vær- og føreforholdene gjorde det svært vanskelig for reineierne å hindre at reinen beveget seg ned mot innmark. Først ved årsskiftet ble det mulig å lede reinen bort fra området.

20 grunneiere krevde erstatning for skade på innmarken.

Femund sitje tapte jordskifteretten, overjordskifteretten og i lagmannsretten, men vant fram i Høyesterett.

HR-2018-872-A – Reineieres erstatningsansvar ved beite på innmark.

Høyesterett uttaler:

«**Oppsummert** viser gjennomgangen av ansvarsreglene for skade voldt av rein, sammenliknet med de tilsvarende reglene for skade voldt av andre beitedyr, ulikheter i ansvarssubjekt, ansvarsform og muligheten for å fri seg fra ansvaret. Det kan derfor stilles spørsmål ved om reindriftsloven § 67 er i samsvar med Grunnloven § 108, § 98 og tilsvarende bestemmelser i internasjonale konvensjoner som SP og ILO nr. 169.»

«Denne saken illustrerer hvorfor det er behov for en snarlig revisjon av reindriftslovens regler om ansvar og erstatning. Jeg viser her til at det nå er gått mer enn ti år siden Samerettsutvalget avga sin utredning, og ved behandlingen av Norges 7. periodiske rapport om tiltak truffet for å gjennomføre og ivareta de rettigheter som er anerkjent i SP, jf. artikkel 40, rettet FNs menneskerettskomité 5. april 2018 kritikk mot Norge for manglende oppfølging av utredningen.»

HR-2018-872-A – Reineieres erstatningsansvar ved beite på innmark

Høyesterett uttaler videre:

«Når man leser lovforarbeidene gir disse et klart preg av å være skrevet i en tid hvor synet på samenes rettigheter var et annet enn i dag. Gjennomgangen av de eldste forarbeidene viser en lite ærerik historie og en nedvurdering av samisk reindrift sammenholdt med jordbrukets interesser som det ikke er grunnlag for. Etter mitt syn er det blant annet ut fra dette uheldig at reglene for ansvar og erstatning ikke ble revidert i forbindelse med vedtakelsen av reindrifftsloven av 2007.»

Rapport fra 2016



Landbruks- og
matdepartementet

Rapport

Jordskifterettens kompetanse knyttet til interne forhold i reindriften

Forslag til endringer i reindriftsloven og jordskifteloven som åpner for bruk av jordskifteretten på interne forhold i reindriften



§ 73 *Megling*

Fylkesmannen kan av eget tiltak eller etter ønske fra en leder av siidaandel, fra en siida eller fra et distrikt bestemme at det skal megles mellom to parter som ikke klarer å samarbeide om løsning av en konflikt.

Fylkesmannen eller Reindrifststyret utpeker en person som antas å ha tillit hos begge parter som megler. Megleren innkaller til møte med rimelig varsel, og begge parter har plikt til å møte.

Nærmere regler om gjennomføring av megling fastsettes av departementet.

§ 73 *Megling*

Fylkesmannen kan av eget tiltak eller etter ønske fra en leder av siidaandel, fra en siida eller fra et distrikt bestemme at det skal megles mellom to parter som ikke klarer å samarbeide om løsning av en konflikt.

Fylkesmannen eller Reindrifststyret utpeker en person som antas å ha tillit hos begge parter som megler. Megleren innkaller til møte med rimelig varsel, og begge parter har plikt til å møte.

Nærmere regler om gjennomføring av megling fastsettes av departementet.

Slike regler er ennå ikke utarbeidet av departementet

§ 75 Pålegg om opphør av ulovlig forhold

«Drives virksomhet i strid med bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov eller vedtak gjort i medhold av disse bestemmelser, skal reindrifststyret eller fylkesmannen, **når offentlige interesser tilsier det**, gi nødvendige pålegg for å bringe det ulovlige forholdet til opphør, herunder pålegg om retting og fjerning av ulovlig oppførte hytter og anlegg mv. Slike tiltak kan kreves gjennomført innen en nærmere fastsatt frist. Reindrifststyret kan delegere sin myndighet etter paragrafen her til Statens reindrifstforvaltning.»

SOM-2011-575 – Uttalelse fra Sivilombudsmannen

Reineier A klaget til Reindrifststyret over at distriktsstyret i hans reinbeitedistrikt utøvde en ulovlig praksis i forbindelse med merking av rein. Reindrifststyret svarte blant annet at det ikke behandler «enkeltsaker som angår interne privatforhold i et reinbeitedistrikt».

A klaget saken inn for Sivilombudsmannen. Sivilombudsmannen kom til at det forelå offentlig interesse i å bringe et eventuelt lovstridig forhold til opphør, jf. reindrifsl. § 75 første punktum. Reindrifstmyndighetene ble derfor bedt om å foreta en vurdering av hvorvidt distriktets merkepraksis var i overensstemmelse med reindrifslovens regler.

Reindrifstmyndighetene igangsatte deretter en undersøkelse av merkepraksisen i det aktuelle distriktet

Deres ref

Vår ref
19/120-1

Dato
01.02. 2019

Forslag til endringer i reindriftsloven - høring

Regjeringen la 5. april 2017 fram Meld. St. 32 (2016-2017) *Reindrift – lang tradisjon unike muligheter*. Regjeringen presenterte her en næringspolitisk melding om en samlet politikk for reindriften i Norge. Økologisk bærekraftig drift med god produksjon står sentralt i reindriftpolitikken. I meldingen drøftes strategier som legger til rette for at næringen bedre skal utnytte sitt potensial og sine muligheter i en rasjonell og markedsorientert retning.

Stortinget behandlet meldingen og sluttet seg i hovedsak til meldingens forslag på ulike områder. Det vises til Innst. S. 377 (2016- 2017).

Meldingen inneholdt noen forslag til endringer i reindriftsloven. Dette gjaldt følgende:

- Endring av formålsparagrafen slik at økologisk bærekraft prioriteres.
- Etablere et lovgrunnlag for obligatorisk individmerking av rein.
- Åpne for at opplysninger om enkeltutøveres reintall blir tilgjengelig for andre i næringen.

Etter Stortingets tilslutning til forslagene i stortingsmeldingen, ligger det til rette for en videre behandling gjennom en ordinær lovprosess.

Reindriftsloven § 71 har bestemmelser om oppnevning av reindriftsstyret. Reindriftsstyret er et kollegialt og sentralt beslutningsorgan med syv medlemmer, hvorav fire medlemmer skal oppnevnes av Landbruks- og matdepartementet, og tre medlemmer av Sametinget. Reindriftsstyret oppnevnes for fire år av gangen. Reindriftsstyret har blant annet en rekke lovpålagte forvaltningsoppgaver etter reindriftsloven.

Virketiden for reindriftsstyret 2013 – 2017 løp ut 31. desember 2017, og nytt styre skulle oppnevnes. Sametinget ville imidlertid ikke oppnevne sine tre medlemmer. Hovedbegrunnelsen var at staten ikke ville foreta/ta del i en helhetlig gjennomgang av

Postadresse
Postboks 8007 Dep
0030 Oslo
postmottak@lmd.dep.no

Kontoradresse
Teatergata 9
www.lmd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 874

Avdeling
Landbrukspolitisk
avdeling

Saksbehandler
Tor Hjalmar
Kjøllestadal
22 24 92 26

Meld. St. 32

(2016–2017)

Melding til Stortinget

Reindrift

Lang tradisjon – unike muligheter



Landbruksdepartementet foreslår endringer i reindrifftsloven

- 1) Endringer i formålsparagrafen § 1 slik at **økologisk** bærekraft prioriteres
- 2) Obligatorisk individmerking av rein
- 3) Åpne for at opplysninger om enkeltutøveres reintall blir tilgjengelig for andre i næringen
- 4) Endringer i reglene om oppnevning av reindrifftsstyret

Dagens formålsparagraf i § 1 lyder:

For det samiske reinbeiteområdet skal loven legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindrifsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig. For å nå disse mål skal loven gi grunnlag for en hensiktsmessig organisering og forvaltning av reindriften. Reindriften skal bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv.

Loven skal bidra til sikring av reindriftsarealene i det samiske reinbeiteområdet som reindriften viktigste ressursgrunnlag. Ansvar for sikring av arealene påhviler både innehavere av reindriftsretten, øvrige rettighetshavere og myndighetene.

Utenfor det samiske reinbeiteområdet skal loven legge forholdene til rette for en økologisk og økonomisk bærekraftig utnytting av reinbeiteressursene med basis i lokal kultur og tradisjon i de områder hvor det er gitt tillatelse til reindrift etter reglene i § 8.

Både i og utenfor det samiske reinbeiteområdet skal loven bidra til å sikre forsvarlig dyrevelferd for tamrein.

Dagens formålsparagraf i § 1 lyder:

For det samiske reinbeiteområdet skal loven legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindrifsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig. For å nå disse mål skal loven gi grunnlag for en hensiktsmessig organisering og forvaltning av reindriften. Reindriften skal bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv.

Loven skal bidra til sikring av reindriftsarealene i det samiske reinbeiteområdet som reindriften viktigste ressursgrunnlag. Ansvar for sikring av arealene påhviler både innehavere av reindriftsretten, øvrige rettighetshavere og myndighetene.

Utenfor det samiske reinbeiteområdet skal loven legge forholdene til rette for en økologisk og økonomisk bærekraftig utnyttning av reinbeiteressursene med basis i lokal kultur og tradisjon i de områder hvor det er gitt tillatelse til reindrift etter reglene i § 8.

Både i og utenfor det samiske reinbeiteområdet skal loven bidra til å sikre forsvarlig dyrevelferd for tamrein.

Forslaget til endring av formålsparagrafen § 1

Dagens § 1 første ledd og tredje ledd lyder:

For det samiske reinbeiteområdet skal loven legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindrifts-befolkningen selv og samfunnet for øvrig. For å nå disse mål skal loven gi grunnlag for en hensiktsmessig organisering og forvaltning av reindriften. Reindriften skal bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv.

.....

Utenfor det samiske reinbeiteområdet skal loven legge forholdene til rette for en økologisk og økonomisk bærekraftig utnyttning av reinbeiteressursene med basis i lokal kultur og tradisjon i de områder hvor det er gitt tillatelse til reindrift etter reglene i § 8.

.....

Departementets forslag:

Loven skal legge til rette for en økologisk bærekraftig reindrift i det samiske reinbeiteområdet og der hvor det er gitt tillatelse til utøvelse av reindrift utenfor det samiske reinbeiteområdet i henhold til denne lov § 8. Reindriften skal gjennom bærekraftig produksjon og økonomi, og med utgangspunkt i tradisjon og sedvane, utgjøre et viktig grunnlag for næringsliv og kulturell bærekraft. For å nå disse mål skal loven gi grunnlag for en hensiktsmessig organisering og forvaltning av reindriften.

Forslaget om obligatorisk individmerking av rein

Forslaget er begrunnet i behovet for:

- Styrket kontroll av at beiteressursene forvaltes forsvarlig
- Mer presis reinteiling
- Mer rettet avlsarbeid
- Enklere rapportering og slakteoppgjør
- Bedrer dokumentasjon av tap
- Forenkler tilskuddsordningen

I St. meldingen er forslaget om individmerking også koblet sammen med endringer i reglene om reineiernes erstatningsansvar for beiteskader. Dette er ikke nevnt i høringsbrevet av 1. februar i år.

Forslaget om at opplysninger om enkeltutøveres reintall blir tilgjengelig for andre i næringen – endring av § 18

Leder av siidaandel skal årlig gi melding om reindrifft til fylkesmannen. Meldingen skal inneholde opplysninger om antall rein i siidaandelen og eiere av rein innenfor andelen, samt opplysninger om siida-tilknytning. Kopi av meldingen sendes styret i det distrikt der reindrifften foregår.

Departementet gir nærmere regler om hvilke opplysninger meldingen skal inneholde og om fristen for å gi melding mv.

Opplysninger i meldingen om enkeltpersoners reintall og deres personlige forhold er underlagt taushetsplikt, med mindre noe annet følger av lov. Forvaltningsloven §§ 13 a til 13 e gjelder tilsvarende.

Departementet kan ved forskrift gi nærmere bestemmelser om at enkeltpersoners reintall skal være tilgjengelig for andre utøvere i siidaandelen, siidaen eller reinbeitedistriktet, og på hvilken måte dette skal skje.

Rapport fra 2016



Landbruks- og
matdepartementet

Rapport

Jordskifterettens kompetanse knyttet til interne forhold i reindriften

Forslag til endringer i reindriftsloven og jordskifteloven som åpner for bruk av jordskifteretten på interne forhold i reindriften



Borgarting lagmannsrett – Dom – LB-2017-80730

Viktig dom om tap av rein til fredet rovvilt

Reineier A i Finnmark hadde krevet erstatning for tap av rein

- driftsåret 2012/2013 - 124 dyr. Han fikk erstatning for 49 dyr
- driftsåret 2013/2014 - 115 dyr. Han fikk erstatning for 30 dyr
- driftsåret 2014/2015 - 128 dyr. Han fikk erstatning for 37 dyr

Alle årene ble fylkesmannens vedtak om erstatning påklaget til Miljødirektoratet, som opprettholdt fylkesmannens vedtak.

Lagmannsrettens dom: *Miljødirektoratets vedtak for driftsårene 2012/2013, 2013/2014 og 2014/2015 er ugyldige.*

Forskrift om erstatning for tap når tamrein blir drept av rovvilt av 4. mai 2001 nr. 468

§ 7 Undersøkelse som konstaterer rovvilttap

Det skal ytes erstatning når tamrein er gjenfunnet og undersøkelse foretatt av Statens naturoppsyn, eller den departementet bestemmer, viser en sannsynlighetsovervekt for at dyret er drept eller skadet av rovvilt.

§ 8 Øvrige omstendigheter som tilsier rovvilttap

Det skal ytes erstatning også i øvrige tilfeller der omstendighetene tilsier at tamrein er tapt som følge av rovvilt.

Forhold som enkeltvis eller i sammenheng kan bidra til å sannsynliggjøre tap er blant annet:

- a) At tamrein er tapt i et område der det er dokumentert forekomst av rovvilt.
- b) At tamrein er tapt i et område eller på et tidspunkt som kan knyttes opp mot tilfeller der undersøkelse i samsvar med § 7 har påvist rovvilttap.
- c) At tamrein er tapt i en driftsenhet der undersøkelse i samsvar med § 7 i ett eller flere foregående år har påvist rovvilttap.